

EL BANC DE DADES TERMINOLÒGIQUES DE QUEBEC

per M. Teresa CABRÉ I CASTELLVÍ

Professora del Departament de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona

Aquestes notes, que pretenen presentar de forma resumida el funcionament del Banc de dades terminològiques de Quebec, han estat redactades fonamentalment a partir del material que m'han facilitat el Servei d'Assessorament Lingüístic de la Direcció General de Política Lingüística.

1. La situació lingüística de Quebec és prou coneguda. Dades de 1971 (Gendron, J. D., 1976. La situation du français comme langue d'usage au Quebec) manifesten que un 80,8 % de quebequesos parlen habitualment francès, i només un 14,7 % tenen l'anglès com a llengua usual. Per aquestes dades un arribaria fàcilment a interpretar que el francès és a Quebec la llengua majoritària i, per tant, dominant en tots els àmbits. Si ens cenyim, però, a l'àrea professional, la situació canvia notablement: el francès és la llengua exclusiva de treball només per a un 64 % de quebequesos, mentre que un 32 % alternen l'ús del francès i de l'anglès. I encara és més radicalment diferent el panorama si dins el terreny professional analitzem només l'ús lingüístic dels qui ocupen llocs importants: executius superiors: un 70 % són angloparlants; un 30 % parlants del francès.

Siguin quines siguin les causes d'aquesta situació (d'altra banda ben aplicables històricament, socialment, geogràficament i econòmicament), l'anglès és la llengua dominant al món de l'empresa, el comerç i les finances; i el francès ho és a l'Administració i, a més, a l'àmbit col·loquial i familiar. Per raó d'aquesta situació lingüística al treball, els vocabularis tècnics són en anglès. Els inventaris científics, certament més afrancesats gràcies a l'escolarització en francès, van esdevenint a poc a poc cada vegada més anglesitzats a causa de la influència científica dels Estats Units.

El govern de Quebec, a través de l'Office de la langue française va promoure la creació d'un banc de dades terminològiques a fi de francesitzar els vocabularis tècnics i científics i fer-los conèixer a les empreses. Fruit d'aquesta política és la Banque de Terminologie du Quebec.

2. El BTQ és, com ja hem dit, l'eina de què es val l'Office per acon-

seguir que en un futur el francès esdevingui la llengua normal en l'empresa, l'Administració i l'ensenyament.

La decisió de l'Administració de francesitzar l'empresa va posar de manifest el buit terminològic que hi havia i va provocar la necessitat d'engegar a tota marxa la recerca terminològica, ja que no es tractava de retocar inventaris, sinó de crear-los de bell nou; no era qüestió d'adaptar uns quants termes estrangers en cada àrea concreta, sinó de fer en bloc tot un vocabulari francès que fos efectivament emprat —i, per tant, pogués ésser-ho amb facilitat— a les empreses.

L'organisme encarregat d'aquesta feina fou el nou nat BTQ, integrat per un conjunt d'especialistes —terminòlegs, documentalistes i informàtics— amb l'objectiu d'inventariar el material terminològic que hi havia de dur a terme una recerca gradual sobre els termes tècnics i científics. El BTQ és, doncs, alhora focus de propostes terminològiques i recollidor de documentació.

La primera feina que van haver de dur a terme els investigadors del BTQ va ser de recollir informació sobre inventaris, lèxics, diccionaris, documents i publicacions de què podrien disposar per encetar la recerca. En segon lloc, van haver d'informar-se, a través de contactes directes amb les empreses, de l'ús efectiu dels termes en les diverses àrees i de recollir l'inventari de dades. En tercer lloc, van haver de posar-se en contacte amb d'altres bancs de dades terminològiques. En l'actualitat disposen de 30.000 treballs terminològics i para-terminològics explotables, que prèviament han estat analitzats i tractats informàticament.

Després d'una primera fase de recerca bibliogràfica i documental, va venir una segona etapa de tractament de la informació, buidatge dels termes dels documents, confecció de fitxers terminològics, anàlisi dels termes i propostes seleccionades que són integrades en un fitxer de difusió obert als usuaris. El ritme de treball de confecció de fitxers terminològics és de 300.000 a 400.000 fitxes/any. Cada una d'aquestes fitxes ha estat sotmesa a proves de validació i correcció i acceptada per un comitè mixt format per persones d'empresa i terminòlegs.

Un cop superada l'etapa d'anàlisi i selecció, les fitxes de termes són posades a disposició dels possibles consultants. Actualment es poden consultar al voltant d'un milió de fitxes en francès i en anglès, la qual cosa significa que darrera d'aquesta quantitat hi ha més de dos milions de termes analitzats. L'índex mitjà de resposta és del 80 %, si bé depèn de les àrees. La xarxa de consulta la integren 40 terminals, amb una mitjana de consulta de 800 hores mensuals. Les consulten al BTQ poden ser fetes per accés directe a través de terminal, amb una resposta immediata (2 o 3 segons), o bé per escrit o telefònicament.

3. El BTQ està organitzat en tres àrees principals:

- a) Servei de documentació
- b) Servei de tractament i anàlisi de dades terminològiques.
- c) Servei de difusió.

a) El servei de documentació inclou dues divisions: la divisió de recerca documental, amb seu a Quebec, i la divisió de biblioteques, amb dues seus, l'una a Quebec i l'altra a Montreal.

Aquest servei ofereix els seus materials —documents terminològics de diverses àrees— a través de dues biblioteques, l'una a Quebec i l'altra a Montreal. Es pot accedir a la documentació tant pels mitjans informàtics com pels sistemes tradicionals de consulta (cartes o trucades telefòniques). Els suports informàtics (Termino 2) contenen 30.000 fitxes bibliogràfiques, que poden ser consultades sense obstacles.

Els usuaris poden accedir als materials del servei de documentació en qualsevol de les modalitats següents:

- 1) El préstec personal. Un usuari pot demanar en préstec la major part del material bibliogràfic.
- 2) El préstec inter-biblioteques. Les Biblioteques del BTQ tenen convenis signats amb d'altres biblioteques a fi d'intercanviar, si és necessari, documentació.
- 3) La referència. Les dues biblioteques dependents de l'Office de la langue française poden dur a terme investigacions documentals i compilacions bibliogràfiques puntuals si se'ls demana.
- 4) Tele-referència. Aquest servei fa possible que l'usuari tingui accés a les dades d'altres bancs bibliogràfics de Quebec, Canadà, Estats Units i França.
- 5) Les publicacions. El Servei de documentació del BTQ fa publicacions de dos tipus: unes que pretenen crear instruccions de referència i d'altres que volen satisfer les necessitats bibliogràfiques de les empreses i dels organismes interessats pels programes de francesització.
- 6) Instruments de referència. El Servei elabora periòdicament llistes de publicacions dipositades a les dues biblioteques (una relació anual) i de documentació corrent (una relació mensual).
- 7) Bibliografies especialitzades. Aquest servei de documentació publica bibliografies d'àrees específiques de l'activitat econòmica de Quebec. L'any 1982 va publicar nou bibliografies sobre les àrees següents: assegurances, publicitat, indústria forestal, indústria del cautxú i matèries plàstiques, tronc comú de la gestió, estomatologia, transport, treballs públics i alimentació.

b) El Servei de tractament i anàlisi de dades terminològiques consta de quatre seccions, encarregades cada una de qüestions específiques, com són: el buidat i avaluació de dades terminològiques, la preparació de fitxes de terminologia i la pre-selecció i proposta de les dades que han de passar a la secció de difusió.

L'Office de la langue française té publicada una metodologia (Auger, P. i Rousseau, L. J. *Méthodologie de la recherche terminologique*. Régie de la Langue Française, L'Éditeur officiel du Québec, 1977) a partir de la qual els terminòlegs del centre treballen pràcticament. En aquesta metodologia queden

especificades cada una de les etapes que un investigador ha de cobrir i les maneres de fer-ho, a fi d'arribar a les propostes terminològiques concretes. El procés de treball inclou dues etapes:

- 1) Etapa de preparació del treball: elecció del camp de treball, informacions prèvies, documentació, contactes amb l'àrea professional, estat de la qüestió, etc.
- 2) Etapa de treball terminològic.
 - Material que ha de ser buidat.
 - Buidatge i anàlisi dels termes.
 - Tractament de la terminologia.
 - Classificació i presentació.
 - Normalització.

Un cop buidat el corpus d'anàlisi dels termes adequats a l'àrea en què es treballa, cada terme és entrat en una fitxa terminològica (una doble fitxa si es tracta de dues llengües); aquestes fitxes terminològiques (amb referències diverses) passen a engruixir l'inventari automatitzat del Banc de dades. L'any 1981 el BTQ disposava de 946.650 fitxes diferents, cada una prèviament codificada i amb indicació del domini i sub-domini a què pertanyia. En l'actualitat el BTQ ha indexat fitxes de 220 grans dominis (generals) i 1400 dominis específics. De terminologia del camp administratiu hi ha 129.900 fitxes.

c) El servei de difusió s'ocupa de les consultes al BTQ. Consta de tres àrees complementàries de treball:

- Divisió de servei als usuaris per mitjà de terminal.
- Divisió d'implantació de la xarxa de difusió.
- Divisió de manteniment i actualització dels fitxers de terminologia: automàtics i manuals.

Els usuaris d'aquest servei són empreses, organismes i institucions interessats en la francesització dels termes específics del treball. Les empreses, bancs, Universitats i Ministeris s'hi han abonats i poden consultar les dades directament per terminal. Els abonats tenen accés també a la informació procedent d'altres bancs de dades que han signat un conveni de col·laboració amb el BTQ, com és el cas del FRANTERM (Associació francesa de terminologia), lligat per terminal al BTQ en el marc dels acords de col·laboració cultural entre Quebec i França.

Aquest servei de difusió s'encarrega també de la publicació de documents especialitzats, bibliografies sobre lèxics, estats terminològics d'àrees concretes, inventaris terminològics, llistes de referències, etc.

Al mateix temps, es preocupa també de mantenir i actualitzar l'equipament informàtic i de fer-lo compatible amb el dels seus usuaris.

Els tres serveis que hem presentat són les tres branques principals de l'organigrama del centre encarregat a Quebec de la normalització lingüística de la terminologia, centre que ha fet contactes amb institucions de dins i fora de Quebec, a fi d'establir convenis de col·laboració en una tasca crucial per a la situació i el futur de la llengua francesa en aquest país.